

YABANCI UYRUKLU ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YALNIZLIK VE DİNİ BAŞA ÇIKMA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ (KİLİS ÖRNEĞİ)

Muharrem AKA* - Metin Gani TAPAN**

Aykut Can DEMİREL***

Öz

Son yıllarda Türkiye’deki üniversitelerde öğrenim görmekte olan yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı artmaktadır. Yapılan son araştırmalar, yabancı uyruklu öğrencilerin şehir ve üniversite yaşamında sosyal dışlanma ve yalnızlık gibi sosyal sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Yalnızlık, psikososyal iyilik hâli üzerinde doğrudan etkili bir kavramdır. Bu nedenle yabancı uyruklu öğrencilerde yalnızlık ve dinî başa çıkma becerilerinin incelenmesinin önemli olduğu görülmektedir. Çalışmanın amacı, yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve dinî başa çıkma düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler bakımından ortaya konulmasıdır. Araştırmada, nicel araştırma desenlerinden korelasyonel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi ise 121 Suriye uyruklu 18 Afrika kökenli toplam 139 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, 20 yaş altı üniversite öğrencilerinin pozitif dinî başa çıkma

* Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü
e posta: muharrem.aka @kilis.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3195-8946

** Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü. e postametinganii@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3595-140X

*** Dr. Öğr. Gör. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Muğla Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü
e posta: aykutcandemirel@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6388-7313

Atf/Cite as: Aka, Muharrem - Tapan, Metin Gani - Demirel, Aykut Can. “Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Dini Başa Çıkma İlişkisinin İncelenmesi (Kilis Örneği)”. *Dini Araştırmalar* 26/64 (Haziran 2023), 371-397.
<http://doi.org.10.15745/da.1280331>

düzeylerinin 20 yaş üzerindeki öğrencilerden yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de ikamet süresinin uzamasının öğrencilerin pozitif yönde dinî başa çıkma düzeylerini artırdığı ayrıca öğrencilerin aile tiplerinin (anne-baba birlikte, parçalanmış, ebeveyn kaybı vb.) dinî başa çıkma ve yalnızlık düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan yabancı uyruklu öğrencilerde kardeş sayısı ile dinî başa çıkma ve yalnızlık arasında, gelir durumları ile dinî başa çıkma ve yalnızlık arasında anlamlı ilişki olmadığı, Suriye kökenli üniversite öğrencilerinin pozitif başa çıkma düzeylerinin, diğer uyruktan gelen öğrencilere göre daha düşük olduğu son olarak mühendislik fakültesi öğrencilerinin dinî başa çıkma düzeylerinin, diğer birimlerde öğrenim gören öğrencilerden yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikoloji, Maneviyat, Sosyal Hizmet, Yabancı Öğrenci, Yalnızlık

Examination of the Relationship of Lonely and Religious Coping in Foreign University Students (Kilis Example)

Abstract

In recent years, the number of foreign students studying at universities in Turkey has been increasing. Recent studies show that foreign students experience problems such as social exclusion and loneliness in city and university life. Loneliness is a concept that has a direct impact on psychosocial well-being. For this reason, it seems important to examine loneliness and religious coping skills in foreign students. The aim of this study is to reveal the loneliness and religious coping levels of foreign university students in terms of socio-demographic variables. Correlational research method, one of the quantitative research designs, was used in the research. The sample of the study consists of 139 students, 121 of whom are Syrian nationals and 18 Africans. On the other hand, this research is important in that it is conducted in Kilis, one of the provinces where the Syrian population is the most dense, and mostly with Syrian university students. As a result of the research, it was determined that the positive religious coping levels of university students under the age of 20 were higher than those of students over the age of 20. It was found out that the prolongation of the residence period in Turkey positively increased the religious coping levels of the students, and the family types of the students (parents together, separate, loss of parents, etc.) did not have an effect on the levels of religious coping and loneliness. On the other hand, it was showed that there was no significant relationship between the number of siblings and religious coping and loneliness in foreign students, and lastly, the

religious coping levels of the engineering faculty students were higher than the students studying in other departments.

Keywords: Psychology, Spiritual, Social Work, Foreign Student, Loneliness.

Summary

In recent years, the number of foreign students studying in Turkey has been increasing rapidly. On the other hand, after 2011, there was a mass migration from Syria to Turkey, and after the migration, many young people started to have training at universities in Turkey. According to 2021-2022 data, at Kilis 7 Aralık University; A total of 848 students from associate, undergraduate, graduate and doctorate degrees, and a total of 53,097 Syrian students are studying in Turkey. At the same time, it is reported that the rate of Syrian immigrants living in the city is almost equal to half of the general population. In the studies conducted, foreign university students in academic environments; It is evaluated that they experience some social and cultural problems such as stress, low social support. At the same time, it is thought that university students experience loneliness, social exclusion and social integration problems.

Considering the studies in the local literature, there are a limited number of studies examining the loneliness and religious coping levels of foreign students. In addition, the majority of the sample group (91.4%) consists of Syrian students studying at Kilis 7 Aralık University and residing in Kilis. It is seen that conducting the research in Kilis, where a dense immigrant population lives, is important in terms of examining the religious coping and loneliness levels of foreign university students. The relationship between the variables of age, gender, nationality, family status, number of siblings, income, duration of residence in Turkey, faculty studied, and religious coping and loneliness levels of foreign students were examined. The universe of the research is foreign students at Kilis 7 Aralık University. The sample of the study was formed by using the random sampling method. In this context, 139 foreign students at Kilis 7 Aralık University were included. In the study, information collection and measurement tools consisting of Personal Information Form, UCLA Loneliness Scale and Religious Coping Scale were used. Ethics committee permission (Kilis 7 Aralık University ethics committee 27.09.2022/9037) was obtained before beginning the research. Data were collected on a voluntary basis. In order to collect the research data, all of the foreign students studying at Kilis 7 Aralık University between 2022-2023 were reached. 139 foreign students who volunteered and did not have language proficiency problems

participated in the research. The data were collected via an Internet-based application (Google Forms).

Socio-demographic characteristics of the participants: 59.7% of the students (n=83) were under the age of 20; 40.3% (n=56) are over 20 years old (Table 1). 69.1% (n=96) of the participants were female; 30.9% (n=43) are male. 91.4% (n=127) of the students participating in the survey are Syrian nationals; 8.6% of them are of African origin. On the other hand, it is understood that 77.7% of the participants (n=108) have lived in Turkey for more than 6 years. When Table 1 is examined, it is understood that the income of the majority of the participants (64.7%) is less than "5000 TL". 20.9% (n=29) of the participants had less than 3 siblings; 58.2% (n=81) had 3 or 6 siblings; It was determined that 20.9% (n=29) had 6 or more siblings (Table 1). 19.4% of the participants are faculty of education; 20.1% of them are students of the faculty of science and literature, 10.8% of them are students of the faculty of theology, 16.5% of them are students of engineering faculty and 33.1% of them are vocational school students.

According to the findings of the study, there is a statistical difference in the positive coping sub-dimension of the religious coping scale according to the age variable. Contrary to previous studies, the university students under the age of 20 have higher positive religious coping levels than the group over the age of 20. However, there was no relationship between the negative dimension of the religious coping scale and UCLA and the age variable.

It was determined that there was no significant difference in the religious coping and loneliness levels of foreign students according to the gender variable. It is in line with similar studies that the level of loneliness in international students does not change according to gender. A surprising result of the study is that students who have resided in Turkey for 6 years or more have higher positive religious coping levels than students who have resided for less. At the same time, no correlation was found between residence time and negative religious coping. It was determined that the negative coping scale scores of the married students were higher than those in the other group.

No significant relationship was found between the number of siblings of foreign students and their religious coping levels. It has been determined that the level of religious coping differs according to the type of faculty/college in which the students are educated. It is seen that the positive religious coping levels of the engineering faculty students are higher than the education faculty students. Meanwhile, it was determined that the negative religious coping levels of the engineering faculty students were higher than those of the science and literature faculty students, and lastly, the loneliness levels of the vocational school students were higher than those of the engineering faculty students.

As a result, this research was carried out with students, mostly Syrian students, at Kilis 7 Aralık University. A great numbers of foreign university students, especially Syrian nationals, study in Turkey. This makes researches on identifying the problems experienced by students and improving their adjustment and psychosocial well-being are important. Thus, in the prevention of loneliness and social problems experienced by foreign students: rights advocacy, social skills development and empowerment-oriented social work interventions can be carried out in the light of evidence-based information.

Giriş

Türkiye’de son yıllarda farklı ülkelerden gelen yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sayısının arttığı bilinmektedir. Türkiye’nin birçok şehrindeki devlet ve vakıf üniversitelerinde yabancı uyruklu öğrenciler eğitim almaya devam etmektedir. Kilis coğrafi konumu itibari ile Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bir ilimizdir. 2022 yılında yapılan resmî bir açıklamada şehirde yaşayan Suriye uyrukluların oranının %38,5 olduğu tespit edilmiştir.¹ Öte yandan 2021-2022 verilerine göre; Kilis 7 Aralık Üniversitesinde; ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere toplam 848, Türkiye’de ise toplam 53.097 Suriye uyruklu öğrenci öğrenim görmektedir.²

Avrupa ülkelerinden gelen Türk asıllı öğrenciler üzerine yapılmış bir çalışmada üniversite öğrencilerinin akademik ortamlarda; stres, sosyal desteğin düşük olması gibi sosyal ve kültürel bazı sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.³ Öğrencilerin bu sorunlarla baş etmede özellikle Suriye kökenli öğrencilerin diğer uyruktaki öğrencilere göre olumlu dinî başa çıkma düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.⁴ Başka bir çalışmada ise olumlu dinî başa çıkma ve kültürel uyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır.⁵

Yabancı öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin incelendiği bir diğer çalışmada; öğrencilerin yalnızlık yaşamalarının cinsiyet, Türkiye’de kendi ülkesinden

- 1 İçişleri Bakanlığı, (icisleri.gov.tr) "Kilis Valiliği'nden Suriyeli Sayısı İddialarına Cevap: Suriyeli Sayısı Kilis'te Yaşayan Toplam Kişi Sayısının Yüzde 38,47'sine Karşılık Geliyor" (Erişim 06 Nisan 2023).
- 2 Yüksek Öğretim Kurumu (YOK) "Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi" (Erişim 06 Nisan 2023).
- 3 Zeliha Traş - Hidayar Cihan Güngör, "Avrupa Ülkelerinden Gelen Türk Asıllı Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılıkları Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (2011), 262.
- 4 Yahya Turan, "Yalnızlıkla Başa Çıkma: Yalnızlık, Dini Başa Çıkma, Dindarlık, Hayat Memnuniyeti ve Sosyal Medya Kullanımı", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 2/3 (2018), 402.
- 5 Zeynep Sağır, "Kültürleşme, Dini Başa Çıkma ve Yaşam Memnuniyeti: Türkiye’de Yaşayan Yabancı Öğrenciler Üzerine Nicel Bir Araştırma" 17 (2020), 8.

arkadaşının olması, ekonomik açıdan kendini algılayışı değişkenlerine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.⁶ Yabancı öğrencilerin yalnızlık ve yalıtılmışlık hissettikleri⁷ yönünde araştırmalar da bulunmaktadır. Farklı bir araştırmada ise sosyal destek düzeylerinin artması ile yalnızlık düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.⁸

Ulusal literatürde yapılan çalışmalar göz önüne alındığında yabancı uyruklu öğrencilerin yalnızlık ve dinî başa çıkma düzeylerinin incelendiği sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın örneklem grubunun çoğunluğunu oluşturan (%91,4) Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nde eğitim gören Suriye uyruklu öğrenciler ve aileleri çoğunlukla Kilis'te ikamet etmektedir. Kilis'te Suriyeli nüfusunun yoğun olmasından dolayı Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal dışlanmaya daha az maruz kaldıkları söylenebilir. Çünkü burada daha çok Suriyelilerle iletişim kurulmakta ve bu nedenle de sosyal destek kaynaklarının var olduğu değerlendirilmektedir. Araştırmanın yoğun bir göçmen nüfusunun yaşadığı Kilis ilinde yapılmasının yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin dinî başa çıkma ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi açısından önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın temel amacı, yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve dinî başa çıkma düzeylerinin sosyo-demografik değişkenleri bakımından ortaya konulmasıdır. Çalışmada öncelikle sosyal dışlanmanın sonucu olarak ortaya çıkan yalnızlık ve dinî başa çıkma kavramsal olarak açıklanmış sonrasında ise araştırmanın nicel verileri ışığında elde edilen sonuçlar ilgili literatür eşliğinde yorumlanmıştır.

1. Yalnızlık

2018 yılının başlarında, İngiliz hükümetinin Yalnızlık Bakanı atadığını açıklamasıyla Batılı ülkelerde yalnızlık konusuna kamuoyunun dikkati daha da artmaya başlamıştır.⁹ Yalnızlık; modernleşme ve günümüzde gittikçe artan coğrafi ve sosyal hareketlilikle birlikte artmaktadır. İngiltere ve Almanya vb. gelişmiş Avrupa ülkelerinde her üç kişiden birinin yalnızlık sorunu olduğu ve

6 Esat Şanlı - Yakup Poyraz, “Uluslararası Öğrencilerin Yalnızlık Düzeyleri”, *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/3 (2018), 52.

7 Habibe Bilgili, *İnönü Üni'versi'tesi'nde Yabancı Uyruklu Öğrenci' Olmak: Etnografik Bir Araştırma* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 71.

8 Roghayyeh Malekisanimeleki - Birsan Altay, “Ondokuz Mayıs Üni'versi'tesi'nde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrenci'leri'n Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeyleri' İle Kaygı Durumlarının Belirlenmesi”, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1-2-3 (2017), 79.

9 Louise C. Hawkey vd., “Comparing Loneliness in England and the United States, 2014–2016: Differential Item Functioning and Risk Factor Prevalence and Impact”, *Social Science & Medicine* (1982) 265 (2020), 8.

haftalık olarak yaklaşık 60 kişinin yalnızlık içinde öldüğü bildirilmektedir.¹⁰ Her ne kadar yalnızlıkla sosyal dışlanma arasında sınırlı sayıda deneysel kanıt olsa da sosyal dışlanmanın önemli göstergelerinden biri yalnızlıktır. Yalnızlık, çok az sosyal ağ bağına ve sosyal temasa sahip olmak demek olup bunların hepsi de hem sosyal dışlanmanın hem de yalnızlığın göstergeleridir. Bunlar arasındaki ortak nokta, sosyal iletişim ve ağ boyutunun yoksunluğudur.¹¹ Yalnızlık ve sosyal dışlanmanın bu göstergelerinin örtüşmesi göz önüne alındığında sosyal ilişkilerden dışlanmanın, yalnızlık riskini arttırdığı iddiasıyla yalnızlık ve sosyal dışlanma arasında bir bağlantının öne sürülmesi şaşırtıcı olmayacaktır.¹² Bununla birlikte bu bağlantıyı incelemek için çok az deneysel araştırma yapılmıştır.¹³ Sosyal dışlanma ve yalnızlık arasındaki bağlantı şu şekilde açıklanabilir: Birey ne kadar çok dışlanırsa o kadar çok sosyal alandaki çeşitli kaynaklara, etkinliklere erişimi daha az deneyimleyecek ve bu tür etkinlikleri daha az deneyimlemesi nedeniyle de daha çok yalnızlaşacaktır.¹⁴ Yaygın, üzücü ve tatsız bir deneyim olan yalnızlığı çok az insan hayatlarında tercih eder. Yalnızlık bireyin sosyal ilişkiler ağının niceliksel veya niteliksel anlamda önemli bir şekilde eksik olması durumunu ifade eden can sıkıcı bir durum şeklinde tanımlandığı gibi kişinin hedeflediği ve yaşadığı sosyal ilişkiler arasındaki algılanan bir farklılık olarak da tanımlanmaktadır.¹⁵ Yalnızlık kaygıya, kişiler arası ilişkilerin bozulmasına, sosyal statünün zayıflamasına ve bireyin özgüveninin azalmasına neden olabilir. Yalnızlığın tüm bu olumsuz etkileri yalnızlığın artmasına da neden olabilir.¹⁶ Bu alandaki gittikçe artan bir

¹⁰ M. Ruhat Yaşar, “Yalnızlık”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17/1 (2007), 240.

¹¹ Julianne Holt-Lunstad vd., “Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality: A Meta-Analytic Review”, *Perspectives on Psychological Science: A Journal of the Association for Psychological Science* 10/2 (2015), 232; Dahlberg vd., “A Social Exclusion Perspective on Loneliness in Older Adults in the Nordic Countries”, 180.

¹² Vanessa Burholt vd., “A critical review and development of a conceptual model of exclusion from social relations for older people”, *European Journal of Ageing* 17 (2020), 12.

¹³ Lena Dahlberg vd., “A Social Exclusion Perspective on Loneliness in Older Adults in the Nordic Countries”, *European Journal of Ageing* 19/2 (2022), 178.

¹⁴ Dahlberg vd., “A Social Exclusion Perspective on Loneliness in Older Adults in the Nordic Countries”, 183.

¹⁵ Letitia Peplau - Daniel Perlman, “Perspectives on Loneliness”, *New Approaches to Social Problems: Applications of Attribution Theory*, ed. Letitia Peplau vd. (San Francisco: Jossey-Bass, 1979), 58.

¹⁶ Yasemin Yıldırım - Seher Kocabıyık, “The Relationship Between Social Support and Loneliness in Turkish Patients with Cancer”, *Journal of Clinical Nursing* 19/5-6 (2010), 834.

literatür insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri de belgelemektedir. Sigara içme, fiziksel hareketsizlik, kötü uyku ve sağlık, uzun ömürlülüğün azalması, kalp damar sorunları, bilişsel düşüş, depresyon ve hatta ölüm¹⁷ gibi patolojik boyutlara ulaşabilen yalnızlıkta öne çıkan 3 önemli gösterge vardır. İlk olarak yalnızlık kişinin sosyal ilişkilerindeki yetersizliğinden kaynaklanır. İkinci olarak yalnızlık öznel bir deneyimdir herkesin yalnızlığı kendine göredir. Üçüncü olarak yalnızlık hoş olmayan ve üzücü bir olgudur.¹⁸

Yalnızlığın duygusal, motivasyonel, davranışsal ve sosyal ve medikal problemler olmak üzere dört çeşit belirtisi vardır. Yalnızlığın duygusal belirtileri şunlardır: Acı verici ve korkutucu olma¹⁹, depresif, tatminsiz ve kaygılı olma²⁰, can sıkıntısı içinde olma.²¹ Russell, Peplau, & Ferguson, yaptıkları araştırmada yalnız öğrencilerin kendilerini kızgın, kendi içine kapanık, boş ve garip hissetmeye eğilimli olduklarını ve öğrencilerin kendilerini gergin, huzursuz ve endişeli olarak tanımladıklarını tespit etmişlerdir.²² Yine bu öğrencilerin daha az mutlu, daha az memnun ve daha fazla karamsar oldukları görülmüştür. Yalnızlığın motivasyonel ve bilişsel belirtileri arasında ise Reichmann yalnızlığın motivasyonu azalttığını ve gerçek anlamda yalnızlığın “felç edici umutsuzluk ve değiştirilemez boşunalık” duygusu yarattığını ifade etmiştir.²³ Motivasyonel anlamda yalnızlık, bireyler arasında temas için motivasyon oluştururken görevleri yapma anlamında motivasyonu azaltabilir. Yalnız bireyler yüksek ve düşük motivasyonel uyarılma dönemleri arasında gidip gelebilirler.²⁴ Yalnızlığın davranışsal belirtilerine bakıldığında burada üç belirtinin dikkatimizi çekmeyi hak ettiği söylenebilir. Öncelikle yalnızlığın ortaya çıkardığı duygusal belirtiler olan kaygı ve depresyona bağlı olarak yalnız bireyler bu duygusal durumlara eşlik eden karakteristik davranışlar sergilemektedirler. İkinci olarak yalnızlığın özgüven ile ilişkili olduğu, boyun eğici tutumun bireyleri yalnızlığa yatkın hâle getirdiği ve iddialı davranışlar

¹⁷ Holt-Lunstad vd., “Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality”, 232.

¹⁸ Daniel Perlman - Letitia Peplau, “Toward a Social Psychology of Loneliness”, *Personal Relationships in Disorder*, ed. Steve Duck - Robin Gilmour (London: Academic Press, 1981), 31-54.

¹⁹ Frieda Fromm Reichmann, “Loneliness”, *Psychiatry* 22/1 (1959), 11.

²⁰ Clark E. Moustakas, *Loneliness* (New York: Prentice-Hall, 1961), 120.

²¹ Robert S. Weiss, *Loneliness: The experience of emotional and social isolation* (Cambridge: The MIT Press, 1973), 221.

²² D. Russell vd., “Developing a Measure of Loneliness”, *Journal of Personality Assessment* 42/3 (1978), 293.

²³ Reichmann, “Loneliness”, 12.

²⁴ Perlman - Peplau, “Toward a Social Psychology of Loneliness”, 43.

sergilemekte zorlandıkları görülmüştür. Üçüncü olarak da yalnız bireylerin başkalarıyla yalnızlık hakkında konuşmakta zorlandıkları görülmüştür.²⁵ Yalnızlığın sosyal ve medikal problemleriyle ilgili olarak pek çok yazar yalnızlığı intihar, alkolizm ve hatta hastalık gibi çeşitli problemlerle ilişkilendirmiştir: Eşlerden birinin ölümünden sonra hayatta kalan diğer eşin, ölümü takip eden dönemde atipik olarak yüksek olduğu kaydedilmiştir. Bazı gözlemciler bunu yalnızlığın bir sonucu olarak görmüşlerdir. Lynch “The Broken Heart: The Medical Consequences of Loneliness” adlı kitabında, yalnızlığın insanları ciddi hastalıklara karşı yatkın hâle getirdiğini ve bireyleri tıbbi hizmetleri aşırı kullanmaya teşvik ettiğini ifade etmiştir.²⁶ Rubenstein ve Shaver ise yalnızlık ile baş ağrısı, iştahsızlık ve yorgun hissetme gibi psikosomatik semptomlar arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.²⁷ Brennan ve Nathan yalnızlık ve sosyal problemler arasındaki ilişkiyle ilgili olarak Amerikalı ergenlerle yaptıkları birkaç büyük ölçekli anketin sonuçlarına göre yalnızlığı düşük notlarla, okuldan atılmayla, evden kaçmayla ve hırsızlık, kumar ve vandalizm gibi eylemlerle ilişkili olduğunu belirlemişlerdir.²⁸

Yalnızlığın muhtemel öncülleri ve yalnızlığın başlamasını hızlandıran olaylar çok fazladır. Bir kişinin kazanmış olduğu sosyal ilişkilerindeki bir değişiklik ya da arzu edilen sosyal ilişkilerdeki değişiklikler yalnızlığa sebep olabilir. Yakın bir duygusal ilişkinin bitmesi yalnızlığın yaygın bir nedenidir. Örneğin dulluk, boşanma, flört ilişkilerinin sonlanması yalnızlıkla ilişkilendirilen, depresyon duygularının eşlik ettiği ve gittikçe yaygınlaşan olgulardır. Utangaçlık, düşük benlik saygısı, sosyal beceri eksikliği gibi özellikler bireyleri yalnızlığa yatkın hâle getirir.²⁹

Yalnızlıkla baş etmenin en açık yolu sosyal ilişkiler kurmak ve geliştirmektir. Bir kız ya da erkek arkadaş bulmak yalnızlıkla baş etmenin en iyi yoludur. Sosyal temas kurmada kişinin kendini fiziksel anlamda daha çekici hâle getirmesi, sosyal kulüplere katılma, farklı insanlarla sohbet etme, mevcut arkadaş ilişkilerini derinleştirme yalnızlıkla baş etmenin en önde gelen

²⁵ Reichmann, “Loneliness”, 13.

²⁶ James J. Lynch, *The Broken Heart: The Medical Consequences of Loneliness* (New York: Basic Books, 1977), 179.

²⁷ Cohen Rubenstein - Phillip R. Shaver, “Loneliness in Two Northeastern Cities”, *The Anatomy of Loneliness*, ed. Joseph Hartog vd. (New York: International University Press, ts.), 125.

²⁸ T. Brennan - Nathan Auslander, “Adolescent Loneliness: An Exploratory Study of Social and Psychological Pre-Dispositions and Theory.”, (Rockville: Behavioral Research and Evaluation Corp., 1979) , 241.

²⁹ Weiss, *Loneliness*, 158.

girişimleridir. Yine yukarıdaki yalnızlık tanımından hareketle yalnızlıkla baş etmenin bir başka yolunun da arzu edilen ve ulaşılan sosyal etkileşim seviyeleri arasındaki boşluğun büyüklüğünü değiştirmek olduğu söylenebilir. Bunu yapabilmek için ilk olarak yalnız insanlar arzu ettikleri ve ulaştıkları sosyal ilişki düzeyleri arasındaki tutarsızlığı basit bir şekilde düşünsel olarak inkâr edebilirler. Yalnız insanlar sosyal ilişki dışındaki hedeflerin daha önemli olduğunu ve yalnızlığın gelişme için bir deneyim olduğunu düşünerek sosyal teması o kadar da gözlerinde büyütmebilir ve durumlarını rasyonelleştirebilirler. Yalnızlıkla baş etmede insanlar ihtiyaçlarını alternatif yollarla tatmin ederek yalnızlıkla ilgili eksikliklerini azaltabilirler. Yine bireyler yalnızlığın olumsuz etkisini azaltmak için tasarlanmış davranışlar geliştirebilirler.³⁰

Yalnızlıkla mücadelede etkili olmak için yalnız bireylerin özel sorunlarına göre çözümler geliştirilmelidir. Örneğin eşini yeni kaybetmiş kadın geçici sosyal desteğe ihtiyaç duyabilirken üniversiteye yeni başlayan bir öğrenci sosyal becerileri konusunda yardıma ihtiyaç duyabilir. Yalnız kişiye yardım etmek için yapılacak müdahaleler, yalnız bireyin kendi sıkıntısının nedenlerine ilişkin açıklamaları dikkate alınarak yapılmalıdır. Peplau ve Perlman, insanların yalnızlığın nedenlerinin önemini genellikle hafife aldıklarını ve kişisel faktörlerin rolünü abarttıklarını öne sürmektedir. Bireyler kendi dünyalarına daha olumlu bakabilmeleri için teşvik edilmeli olumsuz önyargılardan kaçınılmalıdır. Örneğin deneysel bir araştırmada rastgele atanan bir yabancıyla etkileşime girdikten sonra, yalnız denekler, partnerlerini yalnız olmayan deneklere göre daha olumsuz olarak değerlendirdiler; bu durum bakış açısının etkisini gösteren önemli bir sonuçtur. Bu tür olumsuz algıları dizginlemek insanların yalnızlıklarını aşmalarına yardımcı olacaktır. Son olarak yalnızlığı azaltmaya yönelik yapılacak girişimler, yalnızlığı besleyen sosyal ve kültürel faktörleri de göz önünde bulundurmalıdır.³¹

2. Dinî Başa Çıkma

Freud, dinin savunmacı ve inkârcı bir yapıda olduğunu, kaygıyı yatıştırmak ve insanı gerçeklikle yüzleştirmekten kaçınmak için tasarlandığını iddia ediyordu.³² Freud'un literatürü uzun süre domine eden bu bakışı psikolojide hâlâ devam etmektedir. Bu perspektifin, dinî hayatı aşırı basitleştirmesi,

³⁰ Parلمان - Peplau, "Toward a Social Psychology of Loneliness", 48.

³¹ Peplau - Perlman, "Perspectives on Loneliness", 9.

³² Sigmund Freud, *Bir Yanılsamanın Geleceği*, çev. Hasan İlhan (Ankara: Alter Yayıncılık, 2012), 32.

din ve başa çıkma üzerinde ortaya çıkan deneysel araştırmaların klişe olarak değerlendirilmesine neden olabilmektedir.³³ Yine deneysel çalışmalar, dinin genel olarak durumun inkâr edilmesi şeklinde bir tutumunun olmadığını, birçok dinî geleneğin üyelerine gerçeklikleri inkâr yerine kayıp gibi zor yaşam geçişlerini, cenaze törenleri gibi pratiklerle kabul etmeye teşvik eden geçişler sağladıklarını göstermektedir. Din inkârı teşvik etmekten ziyade olumsuz olayların kutsal mercek aracılığıyla yeniden yorumlanmasını salık vermektedir. Böylece bu zor yaşam geçişleri bireye hem ruhsal gelişim için bir fırsat, değerli bir öğüt vermekte hem de daha büyük, gizemli bir olayın parçası olma duygusu vermektedir. Yaşam krizleriyle sık sık mücadele eden insanlarla yapılan deneysel çalışmalar göstermiştir ki dinî başa çıkma çok daha zengin ve çok boyutlu resimler ortaya koymuştur.³⁴

1997'de K. "Pargament'in The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice" kitabının yayınlanmasıyla din psikolojisine, din ve başa çıkma konusuna ilgi çarpıcı bir şekilde artmıştır. Psikoloji biliminde, dinî başa çıkma yöntemleri ve bunların insanın psikolojik ve fizyolojik sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin birçok deneysel veri bulunmaktadır. Dinî geleneklerin çoğu, yüzyıllardır insanı derinden etkileyen travmatik olaylar ile başa çıkma da çeşitli yöntemler önermiştir. Maalesef modern psikolojik araştırmanın ana akımındaki araştırmacılar yakın zamana kadar din ve başa çıkma arasındaki ilişkiye yeterince ilgi göstermemişlerdir. Çünkü psikologların çoğu dini pasif bir başa çıkma biçimi olarak tanımlamış, savunulamaz durumlar için insanın son çaresi olarak değerlendirmişlerdir. Bu çerçevede din, zor zamanlarda pasif, savunucu, inkâr eden ve koltuk değneği işlevini gören olarak kabul edilmiştir. Oysaki din acı ve ıstıraplı durumlarda aktif bir başa çıkma ve acılarla doğrudan yüzleşmeye istekli bir işleve sahiptir.³⁵ Dinî başa çıkma metaforu da örseleyici yaşam durumlarında, insanı belirli bağlamlarda inceleyerek araştırmacıyı koltuklarından, beyaz önlüklerinden, klinik ofislerinden, korunaklı akademi ofislerinden çıkmaya ve gerçek hayat sorunlarıyla karşı karşıya olan insanları tanımaya zorlar.³⁶

³³ Kenneth I. Pargament - Crystal L. Park, "Merely a defense? The variety of religious means and ends", *Journal of Social Issues* 51 (1995), 25.

³⁴ Kenneth Pargament vd., "The Religious Dimension of Coping: Advances in Theory, Research, and Practice", *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*, ed. Raymond F. Paloutzian - Crystal L. Park (New York: The Guildford Press, 2005), 483.

³⁵ Kenneth I. Pargament, "God Help Me: Advances in the Psychology of Religion and Coping", *Archive for the Psychology of Religion* 24/1 (2002), 53.

³⁶ Kenneth I. Pargament - Hisham Abu Raiya, "A Decade of Research on the Psychology of Religion and Coping: Things We Assumed and Lessons We Learned", *Psyche & Logos* 28/2 (2007), 748.

Psikolojide başa çıkma literatürü incelendiğinde din, genellikle sadece bir veya iki madde ile değerlendirilmiştir. Örneğin Lazarus ve Folkman'ın yaygın olarak kullandıkları “Başa Çıkma Biçimleri Ölçeği”nde dindarlıkla ilgili başa çıkma biçimleri sadece iki madde ile ölçülmüştür.³⁷ Bu iki madde “yeni bir inanç buldum” ve “dua ettim” ifadeleridir. Bu bakış açısı çok kapsamlı olan dinî hayata yalnızca ufak bir pencere sunabilir. Dindarlık ampirik araştırmaların ortaya koyduğu gibi basit ve tek tip olmayıp bilişsel davranışsal, duygusal, kişiler arası ve fizyolojik boyutlar gibi pek çok boyuttan oluşan karmaşık bir süreçtir.³⁸

Kriz zamanlarında dinî baş etmenin ortaya çıkması birdenbire ve aniden olmaz. Dinî baş etme kişisel, sosyal, durumsal ve kültürel birçok faktöre bağlıdır. Dinî başa etmenin insana ruhsal, psikolojik, sosyal ve fiziksel faydaları vardır. Dinî başa etmenin bu tür faydaları dinin insan üzerindeki etkileri ve işlevleri ile ilişkilidir. Çünkü dinin ruhsal anlamda işlevi Tanrı'yı bilmektir ve algılamaktır. Psikolojik işlevi kaygıyı azaltma, kendini geliştirmeye yardımcı olma ve kişisel kontroldür. Sosyal işlevi ise insanlar arasında sosyal yakınlık sağlama, dayanışma ve birlik sağlamasıdır. Dinin fizyolojik boyutu ise bireyi rahatlatabilecek aktivitelerin bulunmasıdır. Dinin bu faydalarından ve işlevlerinden dolayı psikologlar dinî başa çıkmanın çok boyutlu etkilerini ihmal etmemelidirler.³⁹

Pargament, Koenig ve Perez çok kapsamlı görüşmeler ve literatür taramasından sonra 21 tür dinî başa çıkma etkinliği ölçüsü geliştirmişlerdir. Bu çalışmada dinî başa çıkma etkinliklerinin beş temel dinî işlevi temsil ettiği belirtilmiştir. Bu işlevler şunlardır: Anlam arayışı, hâkimiyet ve kontrol arayışı, rahatlık ve maneviyat arayışı, yakınlık ve maneviyat arayışı ve son olarak yaşam dönüşümü arayışı. Başa çıkma yöntemleri aktif, pasif ve etkileşimli stratejileri kapsadığı gibi duygu odaklı ve problem odaklı yaklaşımları ve bilişsel, davranışsal, kişiler arası ve ruhsal alanları da kapsamaktadır.⁴⁰ Bu çalışma her ne kadar birçok farklı boyutta incelenip çok kapsamlı bir başa çıkma ölçeği olsa da gerek Batılı ve gerek Batılı olmayan kültürler arasında çeşitli dinî geleneklere özgü dinî başa çıkma yöntemlerinin çoğunu hâlâ kapsamamaktadır.

³⁷ Richard S. Lazarus - Susan Folkman, *Stress, Appraisal, and Coping* (Springer Publishing Company, 1984), 255.

³⁸ Pargament vd., “The Religious Dimension of Coping”, 485.

³⁹ Pargament, “God Help Me”, 58.

⁴⁰ Kenneth I. Pargament vd., “The Many Methods of Religious Coping: Development and Initial Validation of the RCOPE”, *Journal of Clinical Psychology* 56/4 (2000), 528.

Pargament, Smith, Koenig ve Perez'in yaptıkları çalışmada, belirli dinî başa çıkma türlerini ince ayrıntılarla incelemiş ve olumlu dinî başa ve olumsuz dinî başa çıkma gibi iki geniş kapsayıcı kategoride gruplandırmıştır. Olumlu dinî başa çıkmada karşılaşılan sorunlar bireyin manevi anlamda gelişimi için bir fırsat gibi değerlendirilir ve problemin çözümü için Tanrı ile birlikte hareket etme yaklaşımları sergilenir. Olumsuz dinî başa çıkmada ise sorunlar Tanrı'nın kişiye verdiği bir bela ya da şeytanın neden olduğu bir durum gibi görülmektedir. Olumlu dinî başa çıkma şekilleri Tanrı ile güvenli bir ilişkiyi, din adamı veya dinî kurum ve üyelerinden destek almayı, başkalarına dinî yardım ve affetmeyi içermektedir. Olumsuz dinî başa çıkmadaki örüntüde ise Tanrı ile zayıf bir ilişkiyi, Tanrı'nın gücünü sorgulamayı, kızgınlık ifadelerini ve dinî kurumlara yönelik hoşnutsuzluğu, yaşanan travmatik durumları ilahi ceza olarak değerlendirmeyi içermektedir.⁴¹ Dinî başa çıkmayla ilgili çalışmalarlarıyla bilinen Pargament, genel anlamda olumlu dinî başa çıkmanın insan sağlığı üzerinde pozitif etkisinin olduğunu, olumsuz dinî başa çıkma şekillerinin ise insan sağlığı üzerinde negatif etkisinin olduğunu tespit etmiştir.⁴² Dinî inancın başa çıkma örüntüsünde teselli etme, kontrol hissi yaşatma, yaşama anlam verme, sosyal olarak destek verme, yaşamı dönüştürme ve olgunlaştırma imkânı kazandırma gibi işlevleri vardır. Din, bireyin sorunlarının üstesinden gelebilmesi sürecinde olumlu bir şekilde dâhil edilebilir. Örneğin bireyin kendisini Allah'a yakın hissetmesine, Allah'ın yardımıyla sorunlarının üstesinden gelebileceğini düşünmesine, dua ve ibadetleriyle başa çıkma sürecine destek bulmasına katkı sağlar. Yine din, kişinin yaşadığı travmatik durumun Allah'ın gönderdiği bir musibet gibi algılanıp O'nun sevgisinden ve merhametinden ümit kesmesine, O'na öfke duymasına ve O'ndan uzaklaşmasına yol açan bir başa çıkma süreci de olabilir.⁴³

3. Yöntem

Araştırmada nicel araştırma desenlerinden korelasyonel yöntem kullanılmıştır. Korelasyonel yöntem, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araş-

⁴¹ Kenneth I. Pargament vd., "Patterns of Positive and Negative Religious Coping with Major Life Stressors", *Journal for the Scientific Study of Religion* 37/4 (1998), 718.

⁴² Ayşe Murat - Muhammed Kızılgöçer, "Dinî Başa Çıkma ve Psikopatoloji İlişkisi (Rize Örneği)", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (2017), 121.

⁴³ Ali Ayten, *Tanrı'ya Sığınmak / Dinî Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2021), 40.

tırmalardır⁴⁴. Model çerçevesinde yabancı uyruklu öğrencilerin yaş, cinsiyet, uyruk, aile durumu, kardeş sayısı, gelir, Türkiye’de ikamet süresi, okuduğu fakülte değişkenleri ile dinî başa çıkma ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

3.1. Örneklem

Araştırmanın ulaşılabilir evreni Kilis 7 Aralık Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerdir. Araştırmanın örnekleme ise seçkisiz (random) örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda Kilis 7 Aralık Üniversitesindeki yabancı uyruklu 139 öğrenci örnekleme alınmıştır.

3.2. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları

Araştırmada, *Kişisel Bilgi Formu*, *UCLA Yalnızlık Ölçeği* ve *Dinî Başa Çıkma Ölçeğinden* oluşan bilgi toplama ve ölçme araçları kullanılmıştır. Araştırmaya başlanılmadan önce Kilis 7 Aralık Üniversitesi Etik Kurulundan 27/09/2022 tarih ve E.9037 sayılı kararı ile etik izin alınmıştır. Veriler gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanabilmesi için Kilis 7 Aralık Üniversitesinde 2022-2023 tarihlerinde eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin tamamına ulaşılmıştır. Araştırmaya, gönüllü olan ve dil problemi olmayan 139 yabancı uyruklu öğrenci katılmıştır. Veriler internet tabanlı bir uygulama (Google Formlar) aracılığı ile toplanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet, uyruk, gelir düzeyi, aile durumu, kardeş sayısı, Türkiye’de ikamet süresi, fakültesi bilgisine dair toplam 8 sorudan oluşan formdur.

UCLA Yalnızlık Ölçeği: University of California Los Angeles Loneliness Scale (UCLA), Russel vd. tarafından geliştirilmiştir. UCLA Yalnızlık Ölçeği ilk olarak Yaparel tarafından Türkçe’ye çevrilip, kullanılmıştır.⁴⁵ Sonradan Demir, tekrar gözden geçirip ölçeğin son şeklini oluşturmuştur. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliğini de Demir yapmıştır. Demir, ölçeğin iç tutarlık katsayısını .96 olarak bulmuş, test-tekrar test yöntemi ile iki uygulama arasındaki

⁴⁴ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016), 225.

⁴⁵ Recep Yaparel, *Sosyal İlişkilerdeki Başarı ve Başarısızlık Nedenlerinin Algılanması ile Yalnızlık Arasındaki Bağlantı* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1984), 53.

korelasyon katsayısını da .94 olarak tespit etmiştir. Yazar, UCLA yalnızlık ölçeğinin Türk örnekleme üzerinde geçerlik ve güvenilirliğini de sağlamıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmış formu, 10 olumlu 10 olumsuz anlamlı maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri kişilerin sosyal ilişkilerle ilgili duygularını ve düşüncelerini belirten durumları ifade etmektedir. Kişilerin bu durumları, hangi aralıkta yaşadıkları dördümlü likert tipi ölçek ile cevaplanır. Olumlu anlamlı ölçek maddeleri için cevap şekilleri: hiç yaşamam: 4, nadiren yaşamam: 3, bazen yaşamam: 2, sık sık yaşamam: 1; olumsuz anlamlı maddeler için cevap şekilleri: hiç yaşamam: 1, nadiren yaşamam: 2, bazen yaşamam: 3, sık sık yaşamam: 4 şeklinde gruplanmıştır.⁴⁶

Dinî Başa Çıkma Ölçeği: Pargament ve arkadaşlarının geliştirdiği Dinî Başa Çıkma Tazları Ölçeği (Religious Coping Scale-RCOPE) üç farklı gruba farklı yaşam olayları ile başa çıkma, dinî başa çıkma ve bir dizi psikolojik verileri arasındaki ilişkiye bağlantılı olarak geliştirilmiştir. Ölçek, iki alt boyuta sahip olup bunlar, olumlu dinî başa çıkma tarzı ve olumsuz dinî başa çıkma tarzı şeklinde ifade edilmiştir. Boyutlar birbirinden iyi bir şekilde ayrılmıştır. Ölçeğin hem iç tutarlılığa sahip olduğu hem de geçerlik bir ölçek olduğu tespit edilmiştir. Ölçek kısa olduğu için sosyal bilimler ve sağlık bilimleri çalışmalarında kolaylıkla kullanılabilir. Pargament ve arkadaşlarının⁴⁷ ölçeği stres, başa çıkma ve sağlık modellerinde etkin, kurumsal temeli olan bir dinî boyut katmak isteyenler için hazırlanmıştır. Ölçek dördümlü Likert tipi olup, ölçekten alınan puanların düşük olması o dinî başa çıkma tarzının az kullanıldığına, ölçekten alınan puanların yüksek olması ise o dinî başa çıkma tarzının çok kullanıldığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkiye'de kullanılması için Ekşi, Pargament ile iletişime geçip gerekli izinleri aldıktan sonra Türkiye koşullarına uyarlanma çalışmalarını yaparak, ölçeği kullanıma sunmuştur.⁴⁸

4. Bulgular

Burada araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Araştırmaya 139 üniversite öğrencisi katılmıştır.

⁴⁶ Ayhan Demir, "Ucla Yalnızlık Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliliği", *Psikoloji Dergisi* 7/23 (1989), 17.

⁴⁷ Pargament vd., "Patterns of Positive and Negative Religious Coping with Major Life Stressors", 721.

⁴⁸ Halil Ekşi, *Başaçıkma, Dini Başaçıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Doktora Tezi, 2001), 67.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

		N	Yüzde
Yaş	20 yaş altı	83	59,7
	20 yaş üzeri	56	40,3
Cinsiyet	Kadın	96	69,1
	Erkek	43	30,9
Uyruk	Suriye	127	91,4
	Afrika kökenli	12	8,6
Türkiye’de ikamet süresi	0-3 yıl	13	9,4
	3-6 yıl	18	12,9
	6 yıl ve üzeri	108	77,7
Gelir Durumu	0-5 Bin TL	90	64,7
	5-10 Bin TL	41	29,5
	10 Bin TL ve üzeri	8	5,8
	Anne ve baba birlikte	116	83,5
Aile Durumu	Parçalanmış aile	7	5,0
	Anne ve babadan birinin veya her ikisinin kaybı	10	7,2
	Evli	6	4,3
Kardeş Sayısı	0-3	29	20,9
	3-6	81	58,2
	6 ve üzeri	29	20,9
Okulu	Eğitim Fakültesi	27	19,4
	Fen-Edebiyat Fakültesi	28	20,1
	İlahiyat Fakültesi	15	10,8
	Mühendislik Fakültesi	23	16,5
	Meslek Yüksekokulu	46	33,1

Öğrencilerin %59,7’si (n=83) 20 yaş altı; %40,3’ü (n=56) 20 yaş üzeridir (Tablo 1.). Katılımcıların %69,1’i (n=96) kadın; %30,9’u (n=43) erkektir. Ankete katılan öğrencilerin %91,4’ü (n=127) Suriye uyruklu; % 8,6’sı Afrika kökenlidir. Diğer taraftan katılımcıların %77,7’sinin (n=108) 6 yıldan fazla süredir Türkiye’de yaşadığı anlaşılmaktadır. Tablo 1.’e bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun (%64,7) gelirinin “5000 TL’den” az olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %20,9’unun (n=29) 3’ten daha az kardeşinin olduğu; %58,2’sinin (n=81) 3 ve 6 kardeşinin olduğu; %20,9’unun (n=29) ise 6 üzeri

kardeşinin olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1.). Katılımcıların %19,4'ü eğitim fakültesi; %20,1'i fen-edebiyat fakültesi, %10,8'i ilahiyat fakültesi, %16,5'i mühendislik fakültesi ve %33,1'i meslek yüksekokulu öğrencisidir.

Tablo 2. Yaş Değişkenine Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri

	Alt Boyut	Yaş	N	\bar{x}	Sx	Sd	t	p
DBÇÖ	Pozitif Başa	20 yaş altı	83	25,78	0,70	2-137	1,33	,04*
	Çıkma	20 yaş üstü	56	24,76	0,76			
	Negatif Başa	20 yaş altı	83	9,27	0,42	2-137	1,54	0,94
	Çıkma	20 yaş üstü	56	8,62	0,43			
UCLA		20 yaş altı	83	48,45	1,06	2-137	1,7	0,51
		20 yaş üstü	56	50,32	1,09			

*p<,05

Tablo 2. incelendiğinde dinî başa çıkma ölçeğinin pozitif başa çıkma alt boyutunda yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. 20 yaş altı üniversite öğrencilerinin pozitif başa çıkma düzeyleri, 20 yaş üzerindeki gruba göre daha yüksektir. Yaş değişkeni ile dinî başa çıkma ölçeğinin negatif boyutu ve UCLA arasında bir ilişki bulunmamasıyla birlikte 20 yaş altı üniversite öğrencilerinin negatif dinî başa çıkma düzeylerinin ortalamaları 20 yaş üniversite öğrencilerden daha yüksektir. Diğer taraftan 20 yaş üniversite öğrencilerinin UCLA puanlarının 20 yaş üstü üniversite öğrencilerinden daha düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri

	Alt Boyut	Cinsiyet	N	\bar{x}	Sx	Sd	T	p
DBÇÖ	Pozitif Başa	Kadın	96	25,22	3,27	2-137	1,67	0,19
	Çıkma	Erkek	43	25,69	5,03			
	Negatif Başa	Kadın	96	8,88	2,46	2-137	1,09	0,29
	Çıkma	Erkek	43	9,30	2,43			
UCLA		Kadın	96	48,96	5,77	2-137	1,65	0,20
		Erkek	43	49,74	6,66			

*p<,05

Yapılan analizlerde katılımcıların cinsiyet değişkenine göre, UCLA ve Dinî Başa Çıkma Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (Tablo 3.)

Tablo 4. *Uyruk Değişkenine Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri*

	Alt Boyut	Uyruk	N	\bar{x}	Sx	Sd	T	p
DBÇÖ	Pozitif Başa Çıkma	Suriye	127	25,18	4,22	2-137	4,2	0,04*
		Afrika kökenli	12	27,33	1,07			
	Negatif Başa Çıkma	Suriye	127	8,91	2,41	2-137	0,43	0,51
		Afrika kökenli	12	10,08	2,81			
UCLA		Suriye	127	49,35	6,06	2-137	2,35	0,12
		Afrika kökenli	12	47,66	7,51			

*p<,05

Katılımcıların dinî başa çıkma ölçeğinin pozitif başa çıkma alt boyutunda uyruk değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (Tablo 4.). Suriye kökenli üniversite öğrencilerinin pozitif başa çıkma düzeyleri, Afrika kökenli öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Dinî başa çıkma ölçeğinin negatif boyutu ve UCLA ile yaş değişkeni arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 5. *Türkiye’de İkamet Süresine Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri*

	Alt Bo- yut	Türkiye İka- met Süresi	N	\bar{x}	Sx	sd	F	P	Fark
DBÇÖ	Pozitif Başa Çıkma	1. 0-3 yıl	13	27,84	,37	2-136	3,13	0,046*	1-3
		2. 3-6 yıl	18	25,94	4,47				
		3. 6 yıl ve üzeri	108	24,98	4,17				
	Negatif Başa Çıkma	1. 0-3 yıl	13	9,76	3,51	2-136	0,43	0,29	
		2. 3-6 yıl	18	9,50	2,00				
		3. 6 yıl ve üzeri	108	8,84	2,38				
UCLA		1. 0-3 yıl	13	48,46	6,99	2-136	,20	0,81	
		2. 3-6 yıl	18	49,88	4,95				
		3. 6 yıl ve üzeri	108	49,18	6,31				

*p<,05

Yapılan analizlerde pozitif başa çıkma alt boyutu ile öğrencilerin Türkiye’de ikamet süresi arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 5.). Posthoc (Tukey hsd) testi sonucunda 0-3 yıl arasında Türkiye’de ikamet edenlerin pozitif başa çıkma puanları 6 yıl ve üzerinde Türkiye’de bulunanlardan daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle Türkiye’de daha az süre ikamet edenlerin pozitif başa çıkma puanları düşüktür. Diğer taraftan dinî başa çıkma ölçeğinin negatif başa çıkma boyutu ile Türkiye’de ikamet süreleri arasında bir ilişki saptanamamıştır. Benzer şekilde öğrencilerin ikamet süresi ile UCLA arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 6. *Ailenin Gelirine Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri*

	Alt Boyut	Aile Geliri	N	\bar{x}	Sx	sd	F	p	Fark
DBÇÖ	Pozitif Başa Çıkma	1.0-5 Bin TL	90	25,76	3,63	2-136	,26	0,13	
		2.5-10 Bin TL	41	24,51	4,80				
		3.10 Bin TL ve üzeri	8	25,37	4,86				
	Negatif Başa Çıkma	1.0-5 Bin TL	90	8,95	2,55	2-136	1,33	0,90	
		2.5-10 Bin TL	41	9,02	2,33				
		3.10 Bin TL ve üzeri	8	9,62	2,26				
UCLA		1.0-5 Bin TL	90	48,77	6,38	2-136	,81	0,39	
		2.5-10 Bin TL	41	50,24	5,23				
		3.10 Bin TL ve üzeri	8	48,75	8,51				

*p<,05

Elde edilen verilerden öğrencilerin gelir düzeylerine göre dinî başa çıkma ölçeği ve UCLA puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır (Tablo 6.).

390 • YABANCI UYRUKLU ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YALNIZLIK VE DİNİ BAŞA ÇIKMA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ (KİLİS ÖRNEĞİ)

Tablo 7. Aile Durumuna Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri

Alt Boyut	Aile Durumu	N	\bar{x}	Sx	sd	F	p	Fark
DBÇÖ	Pozitif Başa Çıkma	1. Anne ve baba birlikte	116	25,48	3,94	3-135	,985	0,40
		2. Parçalanmış aile	7	26,00	2,58			
		3. Anne ve babadan birinin veya her ikisinin kaybı	10	23,30	6,54			
		4. Evli	6	26,00	2,96			
	Negatif Başa Çıkma	1. Anne ve baba birlikte	116	9,06	2,46	3-135	2,04	0,11
		2. Parçalanmış aile	7	9,57	1,39			
		3. Anne ve babadan birinin veya her ikisinin kaybı	10	7,40	2,75			
		4. Evli	6	10,16	2,13			
UCLA	1. Anne ve baba birlikte	116	48,98	6,14	3-135	,593	0,62	
	2. Parçalanmış aile	7	52,14	5,08				
	3. Anne ve babadan birinin veya her ikisinin kaybı	10	49,40	8,07				
	4. Evli	6	49,83	5,26				

*p<,05

Yapılan analizlerde öğrencilerin aile durumları ile dinî başa çıkma ölçeği ve UCLA puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Tablo 7). Diğer taraftan evli olan öğrencilerin negatif başa çıkma ölçeği puanları diğer grupta olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dahası parçalanmış aileden gelen gençlerin UCLA puanları diğer gruplara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 8. *Kardeş Sayısına Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri*

	Alt Boyut	Kardeş Sayısı	N	\bar{x}	Sx	sd	F	p	Fark
DBÇÖ	Pozitif	1.0-3 kardeş	29	25,68	4,00	2-136	,16	0,84	
		Başa	2. 3-6 kardeş	81	25,20				4,49
		Çıkma	3. 6 ve üzeri kardeş	29	25,51				2,91
	Negatif	1.0-3 kardeş	29	9,62	2,27	2-136	1,12	0,32	
		Başa	2. 3-6 kardeş	81	8,87				2,46
		Çıkma	3. 6 ve üzeri kardeş	29	8,79				2,63
UCLA	1.0-3 kardeş	29	48,17	7,47	2-136	,51	0,60		
	2. 3-6 kardeş	81	49,45	6,17					
	3. 6 ve üzeri kardeş	29	49,55	4,76					

*p<,05

Tablo 8. incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayısı ile dinî başa çıkma ölçeği ve UCLA puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 9. *Fakülte/YO Türüne Göre UCLA ve Dinî Başa Çıkma Düzeyleri*

	Alt Boyut	Fakülte	N	\bar{x}	Sx	sd	F	p	Fark	
DBÇÖ	Pozitif	1.Eğitim Fakültesi	27	23,55	5,88	4-134	2,98	0,02*	5-1	
		Başa	2.Fen-Edebiyat Fakültesi	28	24,64					5,22
		Çıkma	3.İlahiyat Fakültesi	15	25,40					2,72
			4.Meslek Yüksekokulu	46	26,04					2,76
			5.Mühendislik Fakültesi	23	27,04					1,29
	Negatif	1.Eğitim Fakültesi	27	8,96	2,51	4-134	2,49	0,04*	5-2	
		Başa	2.Fen-Edebiyat Fakültesi	28	7,89					2,40
		Çıkma	3.İlahiyat Fakültesi	15	9,06					2,01
			4.Meslek Yüksekokulu	46	9,23					2,52
			5.Mühendislik Fakültesi	23	9,95					2,28
UCLA	1.Eğitim Fakültesi	27	49,66	7,45	4-134	2,60	0,03*	4-5		
	2.Fen-Edebiyat Fakültesi	28	49,53	7,09						
	3.İlahiyat Fakültesi	15	50,66	4,73						
	4.Meslek Yüksekokulu	46	50,08	5,11						
	5.Mühendislik Fakültesi	23	45,56	5,29						

*p<,05

392 • YABANCI UYRUKLU ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YALNIZLIK VE DİNİ BAŞA ÇIKMA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ (KİLİS ÖRNEĞİ)

Yapılan ANOVA testi sonucunda eğitim görülen fakültenin öğrencinin DBÇÖ ve UCLA puanlarına etki ettiği anlaşılmıştır. DBÇÖ'nün pozitif başa çıkma alt boyutunda mühendislik fakültesi öğrencilerinin eğitim fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir (Tablo 9.). DBÇÖ'nün negatif başa çıkma alt boyutunda ise mühendislik fakültesi öğrencilerinin fen edebiyat fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır. Son olarak mühendislik fakültesi öğrencilerinin UCLA puanlarının meslek yüksekokulu öğrencilerine göre düşük olduğu belirlenmiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerde dinî başa çıkma ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre dinî başa çıkma ölçeğinin pozitif başa çıkma alt boyutunda yaş değişkenine göre istatistiksel olarak bir farklılaşma vardır. Önceki çalışmaların⁴⁹ aksine 20 yaş altı üniversite öğrencilerinin pozitif dinî başa çıkma düzeyleri 20 yaş üzerindeki gruba göre daha yüksektir. Literatürle uyumlu olan bu sonuç, yaşlanma ile beraber psikososyal etkenler, zorlu yaşam olayları ve kriz durumlarının dini başa çıkma becerilerini olumsuz etkilediği biçiminde açıklanabilir.⁵⁰ Öte yandan dinî başa çıkma ölçeğinin negatif boyutu ve UCLA ile yaş değişkeni arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Benzer çalışmalar ile örtüşen bu sonuç, yaş değişkeninin yalnızlık ve negatif dinî başa çıkma üzerinde etkili olmadığı biçiminde yorumlanabilir.⁵¹

Cinsiyet değişkenine göre yabancı uyruklu öğrencilerin dinî başa çıkma ve yalnızlık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar uluslararası öğrencilerde yalnızlık düzeyinin cinsiyete göre değişmediği yönündeki benzer araştırmalar ile örtüşmektedir.⁵² Özcan'ın yaptığı

⁴⁹ Zeynep Özcan, "Mülteci Öğrencilerin Kültürel Uyumları ile Dinî Başa Çıkmaları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/1 (2019), 132.

⁵⁰ Veysel Uysal vd., "Dinî Başa Çıkma ile Umut, Hayat Memnuniyeti ve Psikolojik Sağlık Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/52 (2017), 150; Zeynep Özcan, "Mülteci Öğrencilerin Kültürel Uyumları ile Dinî Başa Çıkmaları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/1 (2019), 138.

⁵¹ Şanlı - Poyraz, "Uluslararası Öğrencilerin Yalnızlık Düzeyleri", 52.

⁵² İsmail Yelpaze, "Uluslararası Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeylerinin Yordayıcısı Olarak Bilişsel Esneklik ve Psikolojik Sağlık", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/1 (2021), 112; Şanlı - Poyraz, "Uluslararası Öğrencilerin Yalnızlık Düzeyleri", 52.

araştırmadan⁵³ farklı olarak Suriye kökenli üniversite öğrencilerinin pozitif dinî başa çıkma düzeyleri Afrika kökenli öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Bu durum, Suriyeli öğrencilerin pozitif dinî başa çıkma düzeyleri ile ilgili daha geniş kapsamlı araştırmalara gereksinim olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Araştırmanın şaşırtıcı bir sonucu ise Türkiye’de ikamet süresi 6 yıl ve üzeri sürelerde olan öğrencilerin pozitif dinî başa çıkma düzeylerinin daha az süre ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek olduğudur. Aynı zamanda ikamet süresi ile negatif dinî başa çıkma arasında ilişki saptanmamıştır. Öte yandan ikamet süresinin uzaması ile yalnızlık hissini azaldığı yönündeki bulguların aksine,⁵⁴ bu araştırmada Türkiye’de ikamet süreleri ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç, Türkiye’de Suriye uyruklular başta olmak üzere bütün sığınmacı/göçmenlerin geri gönderilmesinin sürekli gündem maddesi olması ve sosyal medya kanallarından bu konunun sürekli dile getirilmesi sonucunda bu grubun güvensizlik hissetmeleri ile ilişkili olabilir. Bu durum sığınmacı/göçmenlerde, ikamet süresinin uzamasının yalnızlığın azalmasında doğrudan etkili olmadığı biçiminde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan uluslararası öğrencilerin aile gelir seviyeleri ile dinî başa çıkma ve yalnızlık durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç öğrencilerin gelir seviyelerinin, dinî başa çıkma davranışlarını etkilemediği biçiminde yorumlanabilir. Aynı zamanda aile gelir seviyesinin öğrencinin sosyal yaşama katılımına etkisinin olmadığı dolayısı ile yalnızlık düzeyini etkilemediği biçiminde açıklanabilir.

Bir diğer sonuç ise yabancı öğrencilerin aile durumlarının (anne-baba birlikte, parçalanmış, ebeveyn kaybı vb.) dinî başa çıkma düzeylerini etkilemediğidir. Parçalanmış aileden gelen öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Yerli üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada,⁵⁵ anne-babaları ayrı yaşayan öğrencilerin yalnızlık puan ortalamalarının görece yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar aile yapısına (parça-

⁵³ Özcan, “Mülteci Öğrencilerin Kültürel Uyumları ile Dinî Başa Çıkmaları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, 139.

⁵⁴ Fikret Topal - Soner Tauscher, “Uluslararası Öğrencilerin Akademik Ve Sosyal Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine İnceleme”, *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)* 15/1 (2019), 330.

⁵⁵ Şenay Duygu Kılıç - Birol Alver, “Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri’ Ve Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *International Journal of Education Technology and Scientific Research* 3 (2017), 142.

lanmış, ayrı yaşama vb.) bakış, kültürel olarak değişiklik gösterse de üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyini artırdığı biçiminde yorumlanabilir. Diğer taraftan evli olan öğrencilerin negatif başa çıkma ölçeği puanları diğer grupta olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum, evlilikle beraber öğrencilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunların artış göstermesi sonucunda negatif dinî atıfları daha fazla kullanmaları ile ilişkili olabilir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin kardeş sayısı ile dinî başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonucun literatürde yeni bir bilgi olduğu söylenebilir. Araştırmamıza konu yabancı öğrencilerde kardeş sayısı ile yalnızlık durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Öte yandan yerli öğrencilerle yapılan çalışmalarda; lise öğrencilerinde kardeş sayısı arttıkça yalnızlık durumunun arttığı,⁵⁶ üniversite öğrencilerinde ise kardeş sayısı ile yalnızlık düzeyi arasında anlamlı ilişki olmadığı bazı çalışmalarda belirlenmiştir.⁵⁷ Bu sonuçlara göre yabancı ve yerli üniversite öğrencilerinde kardeş sayısının yalnızlık düzeyini etkilemediği söylenebilir.⁵⁸

Uluslararası öğrencilerde eğitim alınan fakülte/yüksekokul türüne göre dinî başa çıkma düzeyinin farklılaştığı belirlenmiştir. Mühendislik fakültesi öğrencilerinin, eğitim fakültesi öğrencilerine göre pozitif dinî başa çıkma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda mühendislik fakültesi öğrencilerinin negatif dinî başa çıkma düzeylerinin fen-edebiyat fakültesi öğrencilerinden yüksek olduğu, son olarak meslek yüksekokulu öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin mühendislik fakültesi öğrencilerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, öğrencilerin mesleki yönelimlerinin dinî başa çıkma ve yalnızlık düzeyleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu biçiminde açıklanabilir. Dolayısıyla, üniversite öğrencilerinde meslek seçiminin dinî başa çıkma ve yalnızlığa etkisi hakkında yeni araştırmalara gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu araştırma Kilis 7 Aralık Üniversitesinde çoğunluğu Suriyeli öğrencilerden oluşan katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de başta Suriyeli uyruklu olmak üzere önemli sayılarda yabancı uyruklu üniversite

⁵⁶ Veli Duyan vd., “Lisede Okuyan Öğrencilerin Yalnızlık Durumlarına Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi”, *Eğitim ve Bilim* 33/150 (2008), 35.

⁵⁷ Nurten Elkin, “Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Durumlarının Değerlendirilmesi”, *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 7/2 (2017), 74.

⁵⁸ Emel Yılmaz vd., “Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi”, *Genel Tıp Dergisi* 18/2 (2008), 93.

öğrencisi öğrenim görmektedir. Bu durum, öğrencilerin yaşadıkları sorunların belirlenmesine, uyum ve psikososyal iyilik hâllerinin geliştirilmesine yönelik araştırmaları önemli kılmaktadır. Böylelikle yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı yalnızlık ve ilişkili sosyal sorunların önlenmesinde; kanıt temelli bilgilerin ışığında hak savunuculuğu, sosyal beceri gelişimi ve güçlendirme odaklı sosyal hizmet müdahaleleri yürütülebilir.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest: Yazarlar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler. / The authors declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanılmadığını beyan etmektedirler. / The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Katkıları / Author Contributions: Muharrem AKA %40, Metin Gani TAPAN %30, Aykut Can DEMİREL %30.

Kaynaklar/References

- Ayten, A. (2012). *Tanrı'ya Sığınmak Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. İstanbul: İz Yayınları.
- Ayten, A., & Sağır, Z. (2014). Dindarlık, Dinî Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, s. 5-18.
- Baumeister, R., & Leary, M. (1995). The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), s. 497-529.
- Beest, İ., & William , K. (2006). When Inclusion Costs and Ostracism Pays, Ostracism Still Hurts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), s. 918-928.
- Brennan, T., & Nathan, A. (1979). *Adolescent Loneliness: An Exploratory Study of Social and Psychological Pre-Dispositions and Theory*. Behavioral Research Institute.
- Burholt, V., Winter, B., Aartsen, M., Constantinou, C., Dahlberg, L., Feliciano, V., . . . Waldegrave, C. (2020). A Critical Review and Development of a Conceptual Model of Exclusion from Social Relations for Older People. *European Journal of Ageing*, 19, s. 3-19.
- Dahlberg, L., McKee, K., Lennartsson, C., & Rehnberg, J. (2022). A Social Exclusion Perspective on Loneliness in Loneliness in Older Adults in the Nordic Countries. *European Journal of Ageing*, 19, s. 175-188.
- Folkman, S., & Moskowitz, T. (2004). Coping: Pitfalls and Promise. *Annual Review of Psychology*, 55, s. 745-774.
- Freud, S. (2011). *Bir Yanılsamanın Geleceği*. İstanbul: İdea Cep Kitapları.

396 • YABANCI UYRUKLU ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YALNIZLIK VE DİNİ BAŞA ÇIKMA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ (KİLİS ÖRNEĞİ)

- Hawkey, L., Steptoe, A., Schumm, L., & Wroblewski, K. (2020). Comparing Loneliness in England and the United States, 2014–2016: Differential item Functioning and Risk Factor Prevalence and Impact. *Social Science & Medicine*, 265, s. 1-10.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T., Baker, M., Harris, T., & Stephenson, D. (2015). Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality: A Meta-Analytic Review. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), s. 227-237.
- Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer.
- Lynch, J. (1977). *The Broken Heart: The Medical Consequences of Loneliness*. New York: Basic Books.
- Moustakas, C. (1961). *Loneliness*. New York: Prentice-Hall.
- Murat, A., & Kızılgöçer, M. (2017). Dini Başa Çıkma ve Psikopatoloji İlişkisi (Rize Örneği). *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), s. 111-151.
- Nezlek, J., Wesselmann, E., Wheeler, L., & Williams, K. (2012). Ostracism in Everyday Life. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 16(2), s. 91-104.
- Pargament, K. (2002). God Help Me: Advances in the Psychology of Religion and Coping. *Archive for the Psychology of Religion*, 24, s. 48-63.
- Pargament, K., & Park, C. (1995). Merely a Defense? The Variety of Religious Means and Ends. *Journal of Social Issues*, 51(2), s. 13-32.
- Pargament, K., & Raiya, H. (2007). A Decade of Research on The Psychology of Religion and Coping: Things we assumed and lessons we learned. *Psyche & Logos*, 28, s. 742-766.
- Pargament, K., Ano, G., & Wachholtz, A. (2005). The Religious Dimension of Coping: Advances in Theory, Research, and Practice. R. Paloutzian, & C. Park içinde, *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* (s. 479-495). New York: The Guildford Press.
- Pargament, K., Koenig, H., & Perez, L. (2000). The Many Methods of Religious Coping: Development and Initial Validation of the RCOPE. *Journal of Clinical Psychology*, 59(4), s. 519-543.
- Pargament, K., Smith, B., Koenig, H., & Perez, L. (1998). Patterns of Positive and Negative Religious Coping with Major Life Stressors. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 4, s. 710-724.
- Peplau, L., & Perlman, D. (1979). Perspectives on Loneliness. L. Peplau, D. Russel, & M. Heim içinde, *New Approaches to Social Problems: Applications of Attribution Theory* (s. 53-78). San Francisco: Jossey-Bass.
- Perlman, D., & Peplau, L. (1981). Toward a Social Psychology of Loneliness. S. Duck, & R. Gilmour içinde, *Personal Relationships in Disorder*. (s. 31-56). London: Academic Press.
- Reichmann, F. (1959). Loneliness. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 22(1).
- Rokach, A., & Chin, J. (2012). Religiosity and Coping with Loneliness. *Psychological Reports*, 110(3), s. 731-742.
- Russell, D., Peplau, L., & Ferguson, M. (1978). Developing a Measure of Loneliness. *Journal of Personality Assessment*, 42(3), s. 290-294.
- Seligman, M. (1975). *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. San Francisco: CA: Freeman&Co.
- Soloman, S., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (1991). A Terror Management Theory of Self-Esteem and its Role in Social Behavior. M. Zanna içinde, *Advances in Experimental Social Psychology*. New York: Academic Press.

- Steele, C. (1988). The Psychology of Self-Affirmation: Sustaining the Integrity of the Self. C. Berkowitz içinde, *Advances in Experimental Social Psychology*. New York: Academic Press.
- Turan, Y. (2018). Yalnızlıkla Başa Çıkma: Yalnızlık, Dini Başa Çıkma, Dindarlık, Hayat Memnuniyeti ve Sosyal Medya Kullanım. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 22(1), s. 395-434.
- Twenge, J., Baumeister, R., Ciarocco, N., & Bartels, J. (2007). Social Exclusion Decreases Prosocial Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(1), s. 55-66.
- Twenge, J., Baumeister, R., DeWall, C., Ciarocco, N., & Bartels, J. (2007). Social Exclusion Decreases Prosocial Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(1), s. 56-66.
- Twenge, J., Baumeister, R., Tice, D., & Stucke, T. (2001). If You Can't Them, Beat Them: Effects of Social Exclusion on Aggressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(6), s. 1058-1069.
- Warburton, W., Williams, K., & Cairns, D. (2006). When Ostracism Leads to Aggression: The Moderating Effects of Control Deprivation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42, s. 2013-220.
- Weiss, R. (1973). *Loneliness: The experience of Emotional and Social Isolation*. Cambridge: The MIT Press.
- Williams, K. (1997). Social Ostracism. R. Kowalski içinde, *Aversive Interpersonal Behaviors* (s. 133-170). New York: Plenum.
- Williams, K. (2001). *Ostracism: The Power of Silence*. New York: Guildford.
- Williams, K. (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, s. 425-452.
- Williams, K. (2007b). Ostracism: The Kiss of Social Death. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), s. 236-247.
- Williams, K., & Zadro, L. (2001). Ostracism: On Being Ignored, Excluded and Rejected. M. Leary içinde, *Interpersonal Rejection* (s. 21-53). New York: Oxford University Press.
- Yaşar, M. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), s. 237-260.
- Yıldırım, Y., & Kocabıyık, S. (2010). The Relationship Between Social Support and Loneliness in Turkish Patients With Cancer. *Journal of Clinical Nursing*, 19, s. 832-839.
- Zadro, L., Williams, K., & Richardson, R. (2005). Riding the 'O' Train: Comparing the Effects of Ostracism and Verbal Dispute on Targets and Sources. *Group Processes & Intergroup Relations*, 8(2), s. 125-143.

